

**Vznik, fungovanie a rozhodovacia činnosť Ústavného súdu ČSFR**  
***Origins, functioning and decision-making of the Constitutional Court***  
***of the Czech and Slovak Federative Republic.***

**doc. JUDr. Mgr. Daniel Krošlák, PhD., LL.M.**

**Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva**

**Anotácia**

Štúdia sa venuje krátkej, ale pomerne významnej epizóde vo vývoji ústavného práva na území Slovenskej republiky, konkrétne rozboru obnovy ústavného súdnictva v rámci Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (ČSFR). Autor približuje okolnosti vzniku Ústavného súdu ČSFR, pričom poukazuje na úlohu, ktorú pri jeho vzniku zohral prezident ČSFR Václav Havel. Následne rozoberá právne základy, na ktorých bol Ústavný súd ČSFR vybudovaný, vrátane popisu jeho právomocí, ústavného postavenia sudcov, ako aj konkrétneho personálneho obsadenia súdu. Stručne rozoberá aj spôsoby rozhodovania Ústavného súdu ČSFR a predstavuje jeho najdôležitejšie rozhodnutia, konkrétne uznesenie týkajúce sa „vyšetrovacej komisie na vyšetrenie udalostí zo dňa 17. 11. 1989 v Prahe“, nález k otázke totalitných ideológií ohrozujúcich demokratický poriadok štátu a nález k oprávnenosti lustrácií v demokratickom právnom štáte. Hoci praktické fungovanie Ústavného súdu ČSFR trvalo len 10 mesiacov (keďže súd zanikol so spoločným štátom Čechov a Slovákov 31. decembra 1992), viaceré jeho myšlienky resp. rozhodnutia si dodnes zachovali svoju vtedajšiu presvedčivosť a aktuálnosť.

**Annotation**

This article deals with a short but relatively significant episode in the development of constitutional law on the territory of the Slovak Republic through an analysis of the practical reintroduction of the constitutional judiciary within the Czech and Slovak Federal Republic (CSFR). In his contribution, the author details the circumstances of establishing the Constitutional Court of the CSFR, highlighting the role played by the President of the CSFR, Václav Havel, in its creation. He then analyses the legal foundations on which the Constitutional Court of the CSFR was built, including an overview of its powers, the constitutional status of its judges, and the specific staffing of the court. He also briefly discusses the methods of decision-making of the Constitutional Court of the CSFR and presents its most important decisions, namely the resolution on the „Commission of Inquiry to investigate the events of November 17, 1989 in Prague“, the ruling on the question of totalitarian ideologies threatening the democratic order of the state, and the ruling on the legitimacy of lustrations in a democratic state governed by the rule of law. Although the practical functioning of the Constitutional Court of the CSFR did last only for ten months (as it ceased to exist together with the common state of Czechs and Slovaks on December 31, 1992), despite the passage of time, several of its ideas and decisions have retained their then persuasiveness and topicality to this day.

**Kľúčové slová**

súdna kontrola, Ústavný súd, Česká a Slovenská Federatívna Republika, Václav Havel.

## Keywords

Judicial review, Constitutional court, Czech and Slovak Federative Republic, Václav Havel.

## Úvod

Československo malo v roku 1990 za sebou unikátnu históriu existencie či skôr neexistencie ústavného súdnictva. Na jej počiatku stojí vytvorenie jedného z prvých koncentrovaných ústavných súdov na svete – Ústavného súdu Československej republiky, – ktorý existoval od roku 1921 až do roku 1939.<sup>[1]</sup> V období druhej svetovej vojny súd zanikol a svoju činnosť neobnovil ani po vojne.

Keď bola po komunistickom prevrate v roku 1948 prijatá nová ústava, táto už právnu úpravu ústavného súdu neobsahovala. Zdôvodnené to bolo tým, že „*Národné zhromaždenie sa stáva naozaj najvyšším orgánom v štáte*“ a preto „...*odstraňujeme všetky zvláštne orgány, ktoré boli viac-menej byrokratickej povahy a ktoré fakticky stáli nad Národným zhromaždením. Mám na mysli predovšetkým ústavný súd*“, pričom parlament, prezident a vláda „*majú spolupracovať ako orgány jednotnej ľudovej moci, nie pracovať proti sebe ako predstavitelia nejakých zvláštnych mocí*“.<sup>[2]</sup> Rovnako sa s ústavným súdom nepočítalo ani v Ústave Československej socialistickej republiky z roku 1960.

Znovu bola inštitúcia ústavného súdu formálne zavedená na základe prijatia ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii, a to hneď v trojakej podobe: ako ústavný súd federácie a dva ústavné súdy republík (pozri čl. 101 ústavného zákona). Fakticky neboli tieto ustanovenia nikdy naplnené, ale neboli z ústavného zákona o československej federácii do roku 1991 (t. j. do prijatia ústavného zákona č. 91/1991 Zb. o Ústavnom súde Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky) ani vypustené.

## Zriadenie Ústavného súdu ČSFR

Prvý krok k zriadeniu Ústavného súdu ČSFR urobil symbolicky na medzinárodný deň ľudských práv (10. decembra 1990) československý prezident Václav Havel, ktorý vystúpil na 9. spoločnej schôdzi oboch komôr Federálneho zhromaždenia so zásadným prejavom, v ktorom vyjadril vážne obavy o budúcnosť spoločného štátu. Zároveň navrhol na odstránenie kompetenčných sporov<sup>[3]</sup> a vznikajúcich patových situácií niekoľko podľa neho potrebných riešení, konkrétne: 1) prijatie ústavného zákona, ktorý umožní fyzické zriadenie ústavného súdu a 2) prijatie ústavného zákona o referende. Prezident Havel súčasne aj odovzdal predlohy týchto dvoch právnych predpisov predsedovi Federálneho zhromaždenia.<sup>[4]</sup>

K schváleniu návrhu ústavného zákona o ústavnom súde došlo nakoniec dňa 27. februára 1991. Na základe Havlovho poverenia uviedol v ten deň návrh ústavného zákona podpredseda federálnej vlády Pavel Rychetský, ktorý úlohu ústavného súdu charakterizoval nasledovne: „*zabezpečenie súladu nášho právneho poriadku s ústavou ako normou najvyššej právnej sily. Ústavný súd by sa mal stať miestom, na ktoré sa bude môcť odvolať každý občan, ktorého ústavou zaručené práva a slobody by štát prostredníctvom svojich aparátov ohrozoval.*

*Mal by sa stať miestom, ktoré ústavnou cestou predíde možným konfliktom a ústavným krízam, prameniacim z kompetenčných sporov... Ústavný súd nie je a nemôže byť nástrojom jednej zložky štátnej moci proti druhej, rovnako ako nie je a nemôže byť nástrojom jednej časti alebo jedného subjektu nášho*

*federatívneho štátu proti subjektu druhému. Ide o miesto, na ktoré sa naopak budú s dôverou obracať občania, republika alebo orgán federácie so žiadosťou, aby jeho spor rozsúdil. Ústavný súd je teda koncipovaný ako orgán spoločný, spoločný rovnako pre Českú republiku ako pre Slovenskú republiku, pre občana aj pre orgány federácie. V tom je jeho poslanie a odtiaľ pramení potreba jeho dôsledne paritného zloženia a jeho konštituovanie tak, aby bol nezávislý od ostatných štátnych štruktúr.“<sup>[5]</sup> Po rozsiahlej diskusii a prijatí i neprijatí celého radu pozmeňujúcich návrhov bol ústavný zákon prijatý takmer jednomyselne (hlasovali proti nemu len dvaja poslanci a sedem sa hlasovania zdržalo).*

### Právomoci Ústavného súdu ČSFR

Ústavný súd ČSFR bol v článku 1 ústavného zákona č. 91/1991 Zb. o Ústavnom súde Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky zadefinovaný ako súdny orgán ochrany ústavnosti. Sudcovia Ústavného súdu ČSFR boli pri rozhodovaní nezávislí a boli viazaní jedine Ústavou ČSFR a ostatnými ústavnými zákonmi Federálneho zhromaždenia. Sídлом Ústavného súdu ČSFR sa stalo Brno.

Čo sa týka kompetenčného rámca, Ústavný súd ČSFR mal právomoc rozhodovať:

1. súlade zákonov Federálneho zhromaždenia a zákonných opatrení Predsedníctva Federálneho zhromaždenia s ústavnými zákonmi Federálneho zhromaždenia;
2. súlade zákonov Federálneho zhromaždenia, ústavných a iných zákonov Českej národnej rady a Slovenskej národnej rady s medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách ratifikovanými a vyhlásenými Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou;
3. súlade ústavných zákonov a iných zákonov Českej národnej rady a Slovenskej národnej rady a zákonných opatrení predsedníctva Českej národnej rady a Slovenskej národnej rady s ústavnými zákonmi Federálneho zhromaždenia;
4. súlade nariadení vlády Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a právnych predpisov federálnych ministerstiev a ostatných federálnych orgánov štátnej správy s ústavnými a inými zákonmi Federálneho zhromaždenia;
5. súlade nariadení vlád Českej republiky a Slovenskej republiky a právnych predpisov ministerstiev a ostatných orgánov štátnej správy Českej republiky a Slovenskej republiky s ústavnými a inými zákonmi Federálneho zhromaždenia.

V týchto veciach Ústavný súd rozhodoval formou nálezu, ktorý musel byť zverejnený v Zbierke zákonov. Pokiaľ súd našiel nesúlad skúmaných predpisov, stratili dotknuté predpisy alebo niektoré ich časti či ustanovenia účinnosť. Orgány, ktoré ich vydali, boli povinné ich do šiestich mesiacov od vyhlásenia nálezu uviesť do súladu s vyššími predpismi (ústavnými zákonmi, zákonmi Federálneho zhromaždenia) alebo medzinárodnými zmluvami, s ktorými boli v rozpore. Ak tak neurobili, tieto predpisy či ustanovenia stratili po šiestich mesiacoch od vyhlásenia nálezu platnosť.

Pokiaľ ide o rozhodovanie o ústavných zákonoch Českej národnej rady a Slovenskej národnej rady, ústavný súd mohol aj v týchto prípadoch vydať nález a na obe národné rady sa vzťahovala povinnosť uviesť ústavné zákony do súladu s ústavnými zákonmi Federálneho zhromaždenia, avšak ústavné zákony národných rád nestratili márnym uplynutím lehoty platnosť. Pri rozhodovaní o ústavných zákonoch Českej národnej rady alebo Slovenskej národnej rady bol Ústavný súd ČSFR zároveň povinný si pred

vydaním svojho nálezu vyžiadať stanovisko ústavného súdu príslušnej republiky (ktoré však neboli do zániku ČSFR fakticky zriadené).

Ústavnému súdu ČSFR ďalej prislúchalo rozhodovať kompetenčné spory:

1. medzi orgánmi Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky;
2. medzi orgánmi Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a orgánmi jednej alebo oboch republík;
3. medzi orgánmi Českej republiky a orgánmi Slovenskej republiky.

Okrem toho mal Ústavný súd ČSFR právomoc:

- podávať výklad ústavných zákonov Federálneho zhromaždenia, ak je vec sporná;
- rozhodovať o ústavných sťažnostiach proti opatreniam, právoplatným rozhodnutiam alebo iným zásahom orgánov verejnej moci, ak sťažovateľ tvrdil, že sa nimi porušili jeho základné práva a slobody zaručené ústavným zákonom Federálneho zhromaždenia alebo medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách ratifikovanými a vyhlásenými Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou
- rozhodovať o tom, či rozhodnutie o rozpustení politickej strany alebo politického hnutia, ktorých činnosť sa neobmedzuje na územie len jednej republiky, alebo iné rozhodnutia týkajúce sa ich činnosti sú v súlade s ústavnými a inými zákonmi Federálneho zhromaždenia.

Na podávanie návrhov na začatie konania o súlade právnych predpisov, konania o rozhodnutí kompetenčného sporu alebo konania o výklade ústavných zákonov boli legitimované tieto orgány: prezident ČSFR, Federálne zhromaždenie, Česká národná rada, Slovenská národná rada, vlády a iné ústredné orgány ČSFR, Českej i Slovenskej republiky, súdy v súvislosti so svojou rozhodovacou činnosťou, generálni prokurátori ČSFR, Českej a Slovenskej republiky. Návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov mohla podať aj najmenej pätina členov ktoréhokoľvek zákonodarného zboru (Federálne zhromaždenie, Česká národná rada, Slovenská národná rada). Proti rozhodnutiu Ústavného súdu ČSFR nebol prípustný žiadny opravný prostriedok.

### **Ústavné postavenie sudcu Ústavného súdu ČSFR**

Sudcu Ústavného súdu ČSFR nebolo možné trestne stíhať ani ho vziať do väzby bez súhlasu Ústavného súdu ČSFR. Ak Ústavný súd odoprel súhlas, bolo stíhanie navždy vylúčené. Ak bol sudca Ústavného súdu ČSFR pristihnutý a zadržaný pri trestnom čine, bol príslušný orgán povinný to ihneď oznámiť Ústavnému súdu. Ak Ústavný súd ČSFR nedal na zadržanie súhlas, musel byť sudca ihneď prepustený. Sudcu Ústavného súdu ČSFR nebolo možné stíhať pre priestupok alebo obdobné protiprávne konanie. Sudca Ústavného súdu ČSFR mohol tiež odprieť svedectvo o veciach, o ktorých sa dozvedel pri výkone svojej funkcie, a to, aj keď prestal byť sudcom.

Funkcia sudcu Ústavného súdu bola nezlučiteľná s funkciou poslanca Federálneho zhromaždenia, Českej národnej rady, Slovenskej národnej rady, s členstvom vo vláde Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, vo vláde Českej republiky, vo vláde Slovenskej republiky, ako aj s funkciou v politickej strane alebo hnutí.

Sudcovia Ústavného súdu ČSFR vykonávali svoju funkciu ako svoje povolanie. Výkon tejto funkcie nebol zlučiteľný s inou zárobkovou alebo hospodárskou činnosťou, okrem vedeckej, pedagogickej, literárnej a umeleckej činnosti.

Sudca Ústavného súdu ČSFR sa mohol svojej funkcie vzdať. Prezident ČSFR mohol sudcu odvolať na základe právoplatného odsudzujúceho rozsudku pre úmyselný trestný čin. So súhlasom Federálneho zhromaždenia mohol prezident odvolať sudcu aj na návrh Ústavného súdu, a to na základe kárneho konania alebo pre ročnú nečinnosť.

Funkcia sudcu bola platená, nezlučiteľná s funkciami poslanca Federálneho zhromaždenia, Českej národnej rady a Slovenskej národnej rady, s funkciami členov federálnej alebo niektorej republikovej vlády, s funkciami v politických stranách alebo hnutiach (všetky tieto funkcie zo zákona zanikali okamihom zložením sľubu ústavného sudcu) as výkonom inej zárobkovej alebo hospodárskej činnosti okrem vedeckej, pedagogickej, literárnej a umeleckej činnosti.

### **Personálne zloženie Ústavného súdu ČSFR**

Ústavný súd ČSFR bol podľa ústavného zákona tvorený 12 sudcami, ktorých menoval prezident Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky na dobu 7 rokov z 24 osôb navrhnutých Federálnym zhromaždením, Českou národnou radou a Slovenskou národnou radou. Každý z týchto orgánov navrhoval 8 kandidátov, pričom Federálne zhromaždenie navrhovalo 4 občanov Českej republiky a 4 občanov Slovenskej republiky. Vo výsledku mal byť Ústavný súd ČSFR tvorený 6 sudcami, ktorí boli občanmi Českej republiky a 6 sudcami, ktorí boli občanmi Slovenskej republiky.

Za sudcu Ústavného súdu ČSFR bolo možné navrhnúť a vymenovať bezúhonného občana, ktorý bol voliteľný do Federálneho zhromaždenia, dosiahol vek 35 rokov, mal vysokoškolské právnické vzdelanie a bol najmenej 10 rokov činný v právnickom povolaní.

Predseda a podpredseda Ústavného súdu ČSFR vymenúval prezident Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky zo sudcov Ústavného súdu, pričom jeden z nich mal byť českým občanom a jeden slovenským občanom.

Funkcie sa sudca ujímal zložením tohto sľubu do rúk prezidenta ČSFR: *„Sľubujem na svoju česť a svedomie, že budem chrániť neporušiteľnosť prirodzených práv človeka a práv občana, spravovať sa Ústavou Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a ústavnými zákonmi Federálneho zhromaždenia a rozhodovať podľa svojho najlepšieho presvedčenia, nezávisle a nestranne.“*

Za sudcov Ústavného súdu ČSFR boli 31. januára 1992 nakoniec vymenovaní títo kandidáti: Ernest Valko (predseda), Vlastimil Ševčík (podpredseda), Vojen Güttler, Zdeněk Kessler, Peter Kresák, Jiří Malenovský, Pavel Mates, Marian Posluch, Antonín Procházka, Viera Strážnická, Ivan Trimaj a Ján Vosček.

Z menovaných ústavných sudcov mali len dvaja mali skúsenosti z praxe v justícii. Piatí boli do menovania ústavnými sudcami vedecko-pedagogickými pracovníkmi univerzít. Sedem ústavných sudcov reprezentovalo výrazne pravicové resp. stredopravé krídlo politickej scény, z toho boli z nich bývalí štyria poslanci.<sup>[6]</sup>

Do takto zloženého Ústavného súdu ČSFR sa vkladal prezident Havel veľké nádeje: *„obzvlášť v našich pomeroch, keď sa prebudováva celý právny poriadok, keď sa veľmi ťažko a komplikovane*

*dopracovávame k novej demokratickej ústave, bude hrať tento súd rozhodujúcu úlohu, pretože bude tým posledným arbitrom všetkých eventuálnych sporov.“ Václav Havel v „Hovoroch z Lánov“, 2. 2. 1992).*<sup>[7]</sup>

### **Spôsob rozhodovania Ústavného súdu ČSFR**

Ústavný súd ČSFR rozhodoval buď v pléne, alebo v senátoch. V pléne rozhodoval

- súlade právnych predpisov,
- kompetenčných sporoch
- rozhodnutiach týkajúcich sa politických strán a hnutí,
- úprave svojich vnútorných pomerov (vrátane ustanovení senátov a rozdelení agendy),
- veciach, v ktorých senát nerozhodol kvôli rovnosti hlasov,
- súhlase s trestným stíhaním ústavného sudcu alebo jeho vzatím do väzby či zadržaním (v tomto prípade malo byť hlasovanie sudcov tajné),
- návrhu na odvolanie ústavného sudcu s funkciou na základe kárneho konania alebo pre najmenej ročnú nečinnosť.

Podrobnejšiu úpravu organizácie a fungovania Ústavného súdu ČSFR obsahoval vykonávací zákon Federálneho zhromaždenia č. 491/1991 Zb. o organizácii Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a o konaní pred ním. Podľa tohto zákona mal súd dva štvorčlenné senáty, ktorých stáli členovia boli vymenovaní vždy na obdobie jedného roka. Predseda ani podpredseda Ústavného súdu nemohli byť stálymi členmi žiadneho senátu, ostatní sudcovia sa mali v senátoch postupne rovnomerne striedať. V prípade neprítomnosti niektorého stáleho člena senátu alebo ak bol niektorý člen vo veci z rozhodovania vylúčený, vymenoval predseda súdu na jeho miesto iného sudcu ako zastupujúceho člena senátu. Senát bol uznášaniaschopný len v počte štyroch členov. Na uznášaniaschopnosť pléna bola potrebná prítomnosť najmenej deviatich sudcov. Plénum aj senáty rozhodovali jednoduchou väčšinou prítomných sudcov. Pokiaľ by však išlo o rozhodnutie, ktoré sa odchyľovalo od skoršieho nálezu Ústavného súdu ČSFR alebo jeho skoršieho uznesenia o výklade, bol na rozhodnutie potrebný súhlas najmenej deviatich sudcov. Zo zákona bolo tajné hlasovanie sudcov v pléne pri rozhodovaní napríklad o nálezoch o súlade predpisov, o kompetenčných sporoch a o politických stranách a hnutiach, a pokiaľ plénum znovu posudzovalo vec, ktorá pôvodne prislúchala senátu. Sudca, ktorý s rozhodnutím nesúhlasil, mal právo, aby jeho stanovisko bolo uvedené v zápisnici o hlasovaní.

### **Rozhodovacia činnosť Ústavného súdu ČSFR**

Počas svojho pôsobenia posúdil Ústavný súd ČSFR z celkového počtu napadnutých vecí (1128) celkovo 1032, z toho v pléne 113, v I. senáte 467 a 452 vo II. senáte; z celkového nápadu bolo rozhodnutím odložených 295 vecí, zastavených ich bolo 57 a odmietnutých 668. V jednom prípade bol podaný výklad zákona, v dvoch prípadoch boli návrhy uznesením zamietnuté a v deviatich veciach bolo rozhodnuté nálezom.

K 1. januáru 1993 zostalo nerozhodnutých 96 vecí, z čoho 34 bolo postúpených Ústavnému súdu Slovenskej republiky a 62 ich prešlo zatiaľ na Najvyšší súd Českej republiky s tým, že po zriadení Ústavného súdu Českej republiky mu budú postúpené.

Najvýznamnejšie z rozhodnutých vecí Ústavného súdu ČSFR boli tieto:

- **Uznesenie Ústavného súdu ČSFR týkajúce sa „vyšetrovacej komisie na vyšetrenie udalostí zo dňa 17. 11. 1989 v Prahe“**

Prvý senát Ústavného súdu ČSFR v tomto konaní rozhodoval o ústavnej sťažnosti smerujúcej proti „Vyšetrovacej komisii Federálneho zhromaždenia ČSFR na vyšetrenie udalostí zo dňa 17. 11. 1989 v Prahe“, ktorú sťažovateľ označil za orgán verejnej moci porušujúci jeho základné práva a slobody garantované príslušnými právnymi predpismi a medzinárodnými zmluvami. Podľa sťažovateľa stanoviskom „vyšetrovacej komisie“ zo dňa 26. januára 1992 bolo porušené jeho právo na zachovanie jeho ľudskej dôstojnosti, osobnej cti a dobrej povesti, zakotvené v čl. 10 ods. 1 a právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním a zverejňovaním informácií o jeho osobe zakotveného v čl. 10 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd). Preto požadoval, aby Ústavný súd ČSFR v náleze vyslovil, že zverejnením údajov „vyšetrovacej komisie“ boli porušené základné práva a slobody sťažovateľa, „vyšetrovacej komisii“ sa zakazuje zverejňovať údaje zhromaždené Federálnym ministerstvom vnútra ČSFR o sťažovateľovi a prehlasovať o ňom, že bol vedomým spolupracovníkom Štátnej bezpečnosti.

Východiskom pre rozhodnutie senátu Ústavného súdu ČSFR bolo vymedzenie pojmu „orgán verejnej moci“. Na základe určenia rozdielov medzi verejným a súkromným právom stanovil definíciu nasledovne: *„verejnou mocou je taká moc, ktorá autoritatívne rozhoduje o právach a povinnostiach subjektov, či už priamo alebo sprostredkované. Subjekt, o ktorého právach alebo povinnostiach rozhoduje orgán verejnej moci, nie je v rovnoprávnom postavení s týmto orgánom a obsah rozhodnutia tohto orgánu nezávisí od vôle subjektu.“*<sup>[8]</sup> Verejnú moc vykonáva štát predovšetkým prostredníctvom orgánov moci zákonodarnej, výkonnej a súdnej a za určitých podmienok môže byť vykonávaná aj prostredníctvom ďalších subjektov. Kritériom pre určenie či iný subjekt koná ako orgán verejnej moci je pritom skutočnosť, či konkrétny subjekt rozhoduje o právach a povinnostiach iných osôb a tieto rozhodnutia sú štátnou mocou vynútiteľné, či môže štát do týchto práv a povinností zasahovať.

Na základe uvedeného „pojmológického“ vymedzenia orgánu verejnej moci dospel ústavný súd k záveru, že toto vymedzenie nemožno aplikovať na „vyšetrovaciu komisiu pre objasnenie udalostí 17. novembra 1989 v Prahe“. Vyšetrovacia komisia totiž

- nebola samostatným orgánom (išlo o orgán Federálneho zhromaždenia ČSFR, ktorého zriadenie a agenda boli dané jeho uznesením č. 34 z 20. septembra 1990),
- jej ustanovenie sa neviazalo k trvalej opakujúcej sa činnosti a jej mandát bol časovo limitovaný (uznesenie Federálneho zhromaždenia ČSFR č. 123 zo dňa 5. apríla 1991 stanovilo časovú pôsobnosť vyšetrovacej komisie, keď v bode 5) citovaného uznesenia požaduje, urýchliť činnosť parlamentnej vyšetrovacej komisie a predložiť záverečnú správu do 31. decembra 1991);
- jej výstupy nemali decíznu povahu (podľa bodu 3 uvedeného uznesenia Federálneho zhromaždenia ČSFR č. 34 z 20. septembra 1990 mal zástupca tejto komisie oznámiť prípadný

pozitívny výsledok dotknutej osobe, t. j. zistenie že daný poslanec/poslankyňa Federálneho zhromaždenia ČSFR, člen/členka federálnej vlády alebo jeho námestník/námestníčka, zamestnanec Kancelárie Federálneho zhromaždenia ČSFR alebo Úradu predsedníctva vlády bol registrovaný ako spolupracovník Štátnej bezpečnosti).<sup>[9]</sup>

○ **Nález Ústavného súdu ČSFR k otázke totalitných ideológií ohrozujúcich demokratický poriadok štátu**

Ústavný súd ČSFR v tomto konaní rozhodoval na návrh skupiny 83 poslancov Federálneho zhromaždenia ČSFR o súlade vtedy novelizovaného § 260 a § 261 Trestného zákona s Listinou základných práv a slobôd a s medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Napadnuté ustanovenie § 260 ods. 1 Trestného zákona (novelizované zákonom č. 557/1991 Zb.) pritom znelo: „Kto podporuje alebo propaguje hnutie, ktoré preukázateľne smeruje k potlačeniu práv a slobôd občanov alebo hlása národnostnú, rasovú, triednu alebo náboženskú zášť (ako napríklad fašizmus alebo komunizmus), potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.“

Navrhovateľovi na uvedenej dikcii prekážalo, „že zaradením časti skutkovej podstaty trestného činu (dispozície) do zátvorky zákonodarca sledoval zámer ustanoviť záväzný výklad pojmu „komunizmus“ a to ekvivalentne s pojmom „fašizmus“. Zdôraznil, že pojem komunizmus nie je v Trestnom zákone ani inde presne definovaný, a to si zavedenie trestnosti konania spočívajúceho v podpore alebo propagácii komunizmu nutne vyžaduje. Uzákonenie trestnosti činu bez uvedenia jeho normatívnych znakov považuje za neprípustné, lebo je v rozpore so zásadou nullum crimen sine lege.“<sup>[10]</sup>

Ústavný súd ČSFR v nadväznosti na predložený návrh najprv pomerne rozsiahlo rozobral najmä, že

- ustanovenia § 260 a § 261 Trestného zákona v novelizovanom znení neznamenaajú, že štát viaže na výlučnú ideológiu;<sup>[11]</sup>
- posudzované trestnoprávne ustanovenia neznamenaajú porušenie slobody myslenia a svedomia, zaručenej v čl. 15 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd;<sup>[12]</sup>
- posudzované trestnoprávne ustanovenia neznamenaajú ani porušenie slobody čl. 17 Listiny základných práv a slobôd, ktoré zaručuje slobodu prejavu a právo na informácie, ale zároveň umožňuje túto slobodu resp. právo obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia, ktoré sú v demokratickej spoločnosti nevyhnutné o. i. na ochranu práv a slobôd iných, na bezpečnosť štátu a na verejnú bezpečnosť;<sup>[13]</sup>

Pokiaľ ide o námietky navrhovateľa vo vzťahu k novelizovanému ustanoveniu § 260 ods. 1 Trestného zákona, tie sa týkali ani nie tak vety pred zátvorkou, ale otázky zaradenia výrazu „komunizmus“ medzi príklady, uvedené v zátvorke. Práve v tomto ústavný súd identifikoval nakoniec problém ohľadom právnej istoty: „nemožno úplne vylúčiť názor, podľa ktorého príklady uvedené v zátvorke sú legálnym výkladom, legálnym vyjadrením znakov, uvedených pred zátvorkou. Znamenalo by to, že zákonodarca vidí vo fašistickom alebo komunistickom hnutí už pojmovo naplnené znaky, spočívajúce v potláčaní práv a slobôd alebo v hlásaní zášte a že tieto už netreba zisťovať a dokazovať. V tom prípade by však fašistické alebo komunistické hnutie nebolo v zákone dostatočne definované, čo by nebolo v

súlade s čl. 39 Listiny. ... To znamená, že skutkové znaky trestného činu musí zákon ustanoviť s potrebnou presnosťou.“<sup>[14]</sup>

Jadrom problematiky je tak podľa ústavného súdu požiadavka, aby Trestný zákon postihoval podporu alebo propagáciu komunistického hnutia iba vtedy, ak hnutie hlása alebo je svojim programom, uznávaním doktríny alebo konkrétnymi činmi zamerané na potlačenie práv a slobôd občanov alebo na prejavy vystupňovanej nenávisti (zášte). Ako v tejto súvislosti uviedol, „takým zameraním alebo prejavom je najmä program, doktrína alebo snaha uchopiť moc násilím, po akomkoľvek získaní moci vylúčiť slobodné voľby, uznávanie učenia o diktatúre proletariátu (ktoré sa dosiaľ namiesto diktatúry triedy vždy prejavilo ako diktatúra politickej strany, presnejšie vládnucej špičky tejto strany), teória alebo prax vedúcej úlohy jednej politickej strany atď. Niet však dôvodu samotné učenie o beztriednej spoločnosti, ak by bolo sprevádzané snahou dosiahnuť uvedený cieľ demokratickou cestou a po jeho dosiahnutí uchovať demokraciu a politickú pluralitu, trestnoprávne postihovať. Bránili by tomu ustanovenia čl. 17 Listiny a čl. 19 Paktu. Pri tom nie je úlohou ústavného súdu aby skúmal, či také ciele a takým spôsobom vôbec možno dosiahnuť, resp. či uvedené učenie by ešte bolo komunistické.“<sup>[15]</sup> Aj keď záver tejto filozofickej či politologickej úvahy ide trochu zvláštnym smerom (nemožno predsa len tak vytrhnúť časť marxisticko-leninského učenia z celkového kontextu či myšlienkového systému), je zrejmé, čo ním chcel ústavný súd povedať. Jeho rozhodnutie preto nebolo prejavom odporu proti postihovaniu trestnoprávne relevantných prejavov komunizmu, ale skôr nevyhnutným dôsledkom skutočnosti, že zákonodarca prišiel s legislatívno-technicky zle koncipovaným riešením, ktoré bolo do pôvodného vládneho návrhu zákona (tlač 1002)<sup>[16]</sup> vložené v rámci prerokovania vo Federálnom zhromaždení ČSFR.<sup>[17]</sup> Ústavný súd preto v danej súvislosti rozhodol, že časť vety § 260 ods. 1 Trestného zákona v znení zákona č. 557/1991 Zb. uvedená v zátvorke, pokiaľ z nej jednoznačne nevyplýva, že skutkové znaky uvedené v časti vety pred zátvorkou musia byť naplnené aj v prípadoch uvedených v zátvorke, nie je v súlade s ustanoveniami čl. 2 ods. 2, 3 a čl. 4 ods. 1 a 2 Listiny základných práv a slobôd, vyjadrujúcimi princípy právneho štátu a požiadavku právnej istoty.

#### ○ **Nález Ústavného súdu ČSFR k oprávnenosti lustrácií v demokratickom právnom štáte**

Zrejme najvýznamnejším rozhodnutím Ústavného súdu ČSFR bol nález vo veci zákona č. 451/1991 Zb., ktorým sa ustanovujú niektoré ďalšie predpoklady na výkon niektorých funkcií v štátnych orgánoch a organizáciách Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, Českej republiky a Slovenskej republiky (tzv. veľký lustračný zákon). Daný zákon vznikol na základe potreby napomôcť tak očiste verejných inštitúcií od predstaviteľov totalitného režimu.<sup>[18]</sup>

Ústavný súd v rámci svojej analýzy konštatoval najmä, že:

- „demokratický štát má nielen právo, ale aj povinnosť presadzovať a chrániť princípy, na ktorých je založený, a nemôže byť preto nečinný za situácie, keď vedúce miesta na všetkých stupňoch štátnej správy, hospodárskeho riadenia a pod. boli obsadené podľa dnes neprijateľných kritérií totalitného systému.“<sup>[19]</sup>
- posudzovaný zákon č. 451/1991 Zb. nemožno chápať ako odplatu voči jednotlivým osobám alebo skupinám osôb ani ako diskrimináciu osôb, ktoré v minulosti v rozpore so všeobecne

uznávanými princípmi samy alebo v súčinnosti či prostredníctvom represívnych orgánov porušovali základné ľudské práva a slobody;

- právna istota ako jedna zo základných požiadaviek právneho štátu musí byť istotou jeho obsahových hodnôt; tieto hodnoty sú v prípade budovaného právneho štátu v diskontinuite s predchádzajúcim totalitným režimom; rešpektovanie kontinuity so starým hodnotovým systémom by nebolo zárukou právnej istoty, ale naopak, bolo by spochybnením hodnôt nových, ohrozením právnej istoty v spoločnosti a otriaslo by dôverou občanov v demokratický systém;
- navrhovatelia prehliadajú špecifickú povahu problematiky zákona č. 451/1991 Zb. a zamieňajú jeho pracovnoprávny charakter s kvalifikáciou trestnoprávnou, ktorá akoby vychádzala z kolektívnej zodpovednosti za príslušnosť k určitému, formálne vymedzenému okruhu osôb;
- v stabilizovaných demokratických systémoch sa od uchádzačov o zamestnanie v službách štátu, vo verejnej službe a na pracovných miestach, ktoré sú z hľadiska bezpečnosti a stability štátu považované za rizikové, často požaduje aj splnenie určitých občianskych predpokladov, ako je názorový súhlas so záujmami štátu, lojalitu k nim, ako aj lojalitu k demokratickým princípm, na ktorých je štát budovaný;
- posudzovaný zákon rešpektuje všeobecnú požiadavku práva občana domáhať sa ochrany na nezávislom súde, ako to stanovuje čl. 36 Listiny základných práv a slobôd, čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd a článok 14 ods. 1 prvé dve vety Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.

Ústavný súd zistil dôvodnosť návrhu (sťažnosti) v prípade námietok, ktoré smerovali proti zaradeniu skupiny osôb uvedených v § 2 ods. 1 písm. c) zákona č. 451/1991 Zb. (t. j. proti vedomým spolupracovníkom Štátnej bezpečnosti).

V tomto prípade bolo podľa ústavného súdu možné stotožniť sa s námietkami navrhovateľov potiaľ, že evidencia osôb ako spolupracovníkov uvedených v zákone mohla byť založená aj bez písomného záväzku a ich vedomia. Súd sa pritom oprel o výsledky dokazovania, ktoré podľa neho dávali dostatočný podklad pre záver, že evidencia osôb patriacich do tejto kategórie (dôverníci, kandidáti tajnej spolupráce alebo tajní spolupracovníci dôverného styku) bola založená na osobnom styku s vybranými kandidátmi, pričom tento styk mal slúžiť „*osobnému poznaniu, na overenie a prehĺbenie poznatkov, ktoré boli získané administratívnou previerkou a kontrarozvednými prostriedkami, ďalej na zistenie vzťahu kandidáta k Štátnej bezpečnosti a ochoty oznamovať informácie*“, pričom takýto osobný styk mal byť uskutočňovaný tak, „*aby nebola vopred narušená konšpirácia budúceho tajného spolupracovníka a neboli mu odkryté formy a metódy práce kontrarozvedky ani skutočný dôvod styku*“ (smernica č. A-oper-I-3, čl. 26 a nasl.).<sup>[20]</sup> Práve tieto citáty z uvedenej smernice podľa ústavného súdu nasvedčovali tomu, že v prípade týchto osôb nemožno spoľahlivo a bez akýchkoľvek pochybností urobiť úsudok o vedomej spolupráci s príslušníkmi Štátnej bezpečnosti. Z toho dôvodu musel ústavný súd v tejto časti návrhu vyhovieť a rozhodol, že ustanovenia § 2 ods. 1 písm. c), § 2 ods. 2 a § 4 ods. 2 a 4 zákona č. 451/1991 Zb. nie sú v súlade s čl. 2 ods. 3 (sloboda konania) a čl. 4 ods. 1 (ukladanie povinností) a ods. 3 (rovnaká platnosť obmedzení základných práv a slobôd) Listiny základných práv a slobôd a čl. 4 Medzinárodného paktu o hospodárskych sociálnych a kultúrnych právach.

Okrem toho ústavný súd rozhodol, že ustanovenia umožňujúce ministrovi obrany ČSFR, ministrovi vnútra ČSFR a riaditeľovi Federálnej bezpečnostnej informačnej služby a riaditeľovi Federálneho policajného zboru udeliť v odôvodnených prípadoch „výnimku“ (ustanovenie § 2 ods. 3, § 3 ods. 2 a § 13 ods. 3 zákona č. 451/1991 Zb.) nie sú v súlade s článkom 1 Listiny základných práv a slobôd (všeobecný princíp rovnosti).

A rovnako problematické boli podľa ústavného súdu aj ustanovenia týkajúce sa predovšetkým fungovania nezávislej komisie pri Federálnom ministerstve vnútra (§ 11, § 12, § 13 ods. 1, 2, 4 a 5, § 18 ods. 1 a § 20 zákona č. 451/1991 Zb.), ktoré neboli v súlade s čl. 37 ods. 1 (právo odoprieť výpoveď) a čl. 38 (právo na zákonného sudcu) Listiny základných práv a slobôd a s čl. 98 ods. 1 Ústavy ČSFR č. 100/1960 Zb. v znení ústavného zákona č. 326/1991 Zb. (súdnictvo vykonávajú nezávislé sudy ČSFR, ČR a SR).

## Záver

Hoci praktické fungovanie Ústavného súdu ČSFR netrvalo ani jeden rok, napriek behu času si viaceré jeho myšlienky a rozhodnutia dodnes zachovali svoju vtedajšiu presvedčivosť a aktuálnosť. Na sklonku decembra 1992 zostavil vtedajší podpredseda súdu Vlastimil Ševčík Zbierku nálezov a uznesení Ústavného súdu ČSFR, v ktorej na záver napísal tieto slová: „*Aj keď teda „funkčné obdobie“ Ústavného súdu ČSFR bolo nečakane krátke, dá sa snáď predsa len povedať, že ani pre budúce ústavné súdnictvo Českej republiky a Slovenskej republiky nebola jeho činnosť tak celkom zbytočná a že ňou bol na ťažkej a dlhej ceste k právnemu štátu urobený aspoň prvý krôčik.*“<sup>[21]</sup>

Vzhľadom na dobové problémy ohľadom kompetencií jednotlivých štátnych orgánov federácie a členských štátov bolo jednou z hlavných politických úloh Ústavného súdu ČSFR riešenie vzájomných kompetenčných sporov. Túto úlohu však nakoniec ani nemohol naplniť, keďže spoločný štát Čechov a Slovákov k 31. decembru 1992 zanikol. Situáciu súdu a jeho nastavenie v danom kontexte opisuje aj Eric Stein vo svojej monografii o rozpade Česko-Slovenska: „*Súd si evidentne nehodlal sťažovať svoju beztak už ťažkú úlohu, keď mal riešiť nejasnosti spôsobené skôr nedostatkom politického konsenzu než formulačnou neschopnosťou. V tejto zdržanlivosti sa možno odrazila aj koncepcia obmedzenej funkcie súdnictva, prevažujúca i na najvyššej úrovni, a odrazilo sa v nej možno i napätie vo vzťahoch medzi Čechmi a Slovákmí. Jedno je však isté: Ústavný súd netvorili osobnosti, od ktorých by sa dalo očakávať, že sa vydajú cestou súdneho aktivizmu.*“<sup>[22]</sup>

Pokiaľ ide o osobnosti, ktoré boli sudcami Ústavného súdu ČSFR, na rozdiel od Slovákov sa skoro všetci českí sudcovia následne stali aj sudcami Ústavného súdu Českej republiky (okrem Pavla Matesa a Jiřího Malenovského, ktorý sa však stal sudcom Ústavného súdu ČR v roku 2000). Celkom zrejme to bolo hlavne zásluhou prezidenta Václava Havla. Zo slovenských sudcov Ústavného súdu ČSFR sa na novokonštituovaný Ústavný súd Slovenskej republiky nedostal nikto.

## Zoznam použitej literatúry

BENÁK, J.: Historický vývoj ústavního soudnictví a přístupu jednotlivce k ústavnímu soudu. In Časopis pro právní vědu a praxi, XXVI, 2018, č. 3.

DAVID, R.: Lustration and Transitional Justice: Personnel Systems in the Czech Republic, Hungary, and Poland. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2011.

Důvodová zpráva k návrhu nové ústavy ČSR. Ústavodárné národní shromáždění republiky Československé 1948, 5. zasedání, k číslu tisku 1227. Dostupné na internete:  
<[https://psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t1227\\_06.htm](https://psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t1227_06.htm)>

GRONSKÝ, J.: Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa IV. (1989 – 1992). Praha: Karolinum, 2007.

LANGÁŠEK, T.: Ústavní soud Československé republiky a jeho osudy v letech 1920–1948. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011.

Nález Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (pléna) zo dňa 4. septembra 1992 sp. zn. Pl. ÚS 5/92.

Nález Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (pléna) zo dňa 26. novembra 1992 sp. zn. Pl. ÚS 1/92.

ONDRUŠ, V.: Atentát na nežnú revolúciu. Bratislava: Ikar, 2019.

OSTERKAMP, J.: Verfassungsgerichtsbarkeit in der Tschechoslowakei (1920–1939): Verfassungsidee – Demokratieverständnis – Nationalitätenproblem. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2009.

SADURSKI, W.: Rights Before Courts: A Study of Constitutional Courts in Postcommunist States of Central and Eastern Europe. Dordrecht: Springer, 2014.

STEIN, E.: Česko – Slovensko: konflikt, roztržka, rozpad. Praha: Academia, 2000.

Stenoprotokol zo spoločnej schôdze Snemovne ľudu a Snemovne národov, Federálne zhromaždenie ČSFR, 9. schôdza, 10. december 1990. Dostupné na internete:  
<<https://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/stenprot/009schuz/s009075.htm>>

Stenoprotokol zo spoločnej schôdze Snemovne ľudu a Snemovne národov, Federálne zhromaždenie ČSFR, 13. schôdza, 27. február 1991. Dostupné na internete: <<https://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/stenprot/013schuz/s013093.htm>>

Stenoprotokol zo spoločnej schôdze Snemovne ľudu a Snemovne národov, Federálne zhromaždenie ČSFR, 19. schôdza, 10. december 1991. Dostupné na internete: <<https://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/stenprot/019schuz/s019036.htm>>

Uznesenie Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (prvého senátu) zo dňa 9. júna 1992 sp. zn. I. ÚS 191/92.

Ústavní soud ČSFR. Sbírka usnesení a nálezů. Dostupné na internete:  
<[https://www.usoud.cz/fileadmin/user\\_upload/ustavni\\_soud\\_www/prilohy/sbirka\\_usneseni\\_a\\_nalez\\_u.pdf](https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/prilohy/sbirka_usneseni_a_nalez_u.pdf)>

Vládný návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa trestný zákon (tlač 1002). Dostupné na internete:  
<[https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1002\\_01.htm](https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1002_01.htm)>

Závěrečná zpráva vyšetřovací komise Federálního shromáždění pro objasnění událostí 17. listopadu 1989. Federálne zhromaždenie ČSFR, tlač 1236. Dostupné na internete: <[https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236\\_01.htm](https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236_01.htm)>

### **Poznámky pod čiarou**

[1] Bližšie pozri napr. OSTERKAMP, J.: Verfassungsgerichtsbarkeit in der Tschechoslowakei (1920–1939): Verfassungsidee – Demokratieverständnis – Nationalitätenproblem. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2009; LANGÁŠEK, T.: Ústavní soud Československé republiky a jeho osudy v letech 1920–1948. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011.

[2] Důvodová zpráva k návrhu nové ústavy ČSR. Ústavodárné národní shromáždění republiky Československé 1948, 5. zasedání, k č. t. 1227. Dostupné na internete: <[https://psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t1227\\_06.htm](https://psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t1227_06.htm)>

[3] Išlo najmä o spory týkajúce sa rozdelenia kompetencií medzi federáciu a republiky a o spory týkajúce sa vzťahov Čechov a Slovákov.

[4] Stenoprotokol zo spoločnej schôdze Snemovne ľudu a Snemovne národov, Federálne zhromaždenie ČSFR, 9. schôdza, 10. december 1990. Dostupné na internete: <<https://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/stenprot/009schuz/s009075.htm>>

[5] Stenoprotokol zo spoločnej schôdze Snemovne ľudu a Snemovne národov, Federálne zhromaždenie ČSFR, 13. schôdza, 27. február 1991. Dostupné na internete: <<https://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/stenprot/013schuz/s013093.htm>>

Pozri aj BENÁK, J.: Historický vývoj ústavního soudnictví a přístupu jednotlivce k ústavnímu soudu. In Časopis pro právní vědu a praxi, XXVI, 2018, č. 3, s. 413.

[6] GRONSKÝ, J.: Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa IV. (1989 – 1992). Praha: Karolinum, 2007, s. 278.

[7] Tamtiež.

[8] Uznesenie Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (prvého senátu) zo dňa 9. júna 1992 sp. zn. I. ÚS 191/92. In Ústavní soud ČSFR. Sbírka usnesení a nálezů, s. 16. Dostupné na internete:

<[https://www.usoud.cz/fileadmin/user\\_upload/ustavni\\_soud\\_www/prilohy/sbirka\\_usneseni\\_a\\_nalez\\_u.pdf](https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/prilohy/sbirka_usneseni_a_nalez_u.pdf)>

[9] Mená tých, ktorí do 15 dní od tohto oznámenia zo svojich funkcií a miest neodstúpili, mali byť následne zverejnené. V zmysle uznesenia č. 94 Federálneho zhromaždenia ČSFR o zverejnení mien poslancov spolupracujúcich s bývalou Štátnou bezpečnosťou však malo rozhodovať samotné Federálne zhromaždenie ČSFR. Bližšie k výsledkom činnosti komisie pozri Závěrečná zpráva vyšetřovací komise

Federálního shromáždění pro objasnění událostí 17. listopadu 1989. Federálne zhromaždenie ČSFR, tlač 1236. Dostupné na internete: <[https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236\\_01.htm](https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236_01.htm)>

[10] Nález Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (pléna) zo dňa 4. septembra 1992 sp. zn. Pl. ÚS 5/92. In Ústavní soud ČSFR. Sbírka usnesení a nálezů, s. 31. Dostupné na internete: <[https://www.usoud.cz/fileadmin/user\\_upload/ustavni\\_soud\\_www/prilohy/sbirka\\_usneseni\\_a\\_nalez\\_u.pdf](https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/prilohy/sbirka_usneseni_a_nalez_u.pdf)>

[11] „Trestnosť podpory a propagácie ideológií, presnejšie hnutí, preukázateľne smerujúcich k potlačeniu občianskych práv alebo k hlásaniu vyššieho stupňa nenávisti označenej pojmom „zášť“, vrátane hnutí, ktoré sú ako príklady uvedené v zátvorke t.j. fašizmu a komunizmu, pokiaľ smerujú k potláčaniu občianskych práv alebo k hlásaniu vymedzenej zášte nijako neznamená, že zostáva dovolená iba určitá „výlučná“ ideológia.“ Tamtiež, s. 32.

[12] „To vyplýva už zo skutočnosti, že pojmovým znakom § 260 Trestného zákona je aktívne konanie v podobe podpory alebo propagácie. Naplnenie pojmu „podpora“ si vyžaduje konkrétnu pomoc hnutiu, založenému na vyššie uvedenej ideológii a naplnenie pojmu „propagácia“ si vyžaduje aktívne odporúčanie alebo ponúkание takej ideológie s cieľom jej rozširovania. V nijakom prípade teda nemôže byť postihované samotné myslenie alebo vyznanie sa z tohto myslenia.“ Tamtiež, s. 33.

[13] „Prípustnosť obmedzenia slobody prejavu alebo práva na šírenie informácií z dôvodu ochrany práv a slobôd iných je aj slovným vymedzením zhodná s prvým pojmovým znakom skutku, uvedeného v § 260 Trestného zákona. Rovnako bezpečnosť štátu a bezpečnosť občanov (verejná bezpečnosť) si vyžadujú zabrániť podpore a propagácii hnutí, ktoré bezpečnosť štátu a občanov ohrozujú. Hnutia, ktoré preukázateľne smerujú k potlačeniu občianskych práv alebo k hlásaniu vymedzenej zášte, nech sú akokoľvek pomenované a zdôvodňované akýmikoľvek ideálmi alebo cieľmi, sú hnutiami, ktoré demokratický štát, jeho bezpečnosť a bezpečnosť jeho občanov ohrozujú. Ich postih je preto v plnom súlade s obmedzeniami, ktoré čl. 17 ods. 4 Listiny pripúšťa.“ Tamtiež.

[14] Tamtiež, s. 35.

[15] Tamtiež, s. 36.

[16] Vládný návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa trestný zákon (tlač 1002). Dostupné na internete: <[https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1002\\_01.htm](https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1002_01.htm)>

[17] Počiatočný pozmeňovací a dopĺňajúci poslanca Snemovne ľudu S. Hubálka bol pritom formulovaný mierne odlišne: „Kdo podporuje nebo propaguje fašismus, komunismus nebo jiné podobné hnutí, které směřuje k potlačování práv a svobod občanů, nebo hlásá národnostní, rasovou nebo náboženskou zášť, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.“ Bližšie pozri Stenoprotokol zo spoločnej schôdze Snemovne ľudu a Snemovne národov, Federálne zhromaždenie ČSFR, 19. schôdza, 10. december 1991. Dostupné na internete: <<https://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/stenprot/019schuz/s019036.htm>>

[18] Bližšie ku kontextu pozri napr. SADURSKI, W.: Rights Before Courts: A Study of Constitutional Courts in Postcommunist States of Central and Eastern Europe. Dordrecht: Springer, 2014, s. 344 a nasl. Širšie k problematike lustrácií pozri napr. DAVID, R.: Lustration and Transitional Justice: Personnel Systems in

the Czech Republic, Hungary, and Poland. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2011. Dobový kontext od nežnej revolúcie dokresľuje napr. aj čiastočne spomienková kniha ONDRUŠ, V.: Atentát na nežnú revolúciu. Bratislava: Ikar, 2019.

[19] Nález Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (pléna) zo dňa 26. novembra 1992 sp. zn. Pl. ÚS 1/92. In Ústavní soud ČSFR. Sbírka usnesení a nálezů, s. 64. Dostupné na internete: <[https://www.usoud.cz/fileadmin/user\\_upload/ustavni\\_soud\\_www/prilohy/sbirka\\_usneseni\\_a\\_nalez\\_u.pdf](https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/prilohy/sbirka_usneseni_a_nalez_u.pdf)>

[20] Tamtiež, s. 71.

[21] Ústavní soud ČSFR. Sbírka usnesení a nálezů, s. 82. Dostupné na internete: <[https://www.usoud.cz/fileadmin/user\\_upload/ustavni\\_soud\\_www/prilohy/sbirka\\_usneseni\\_a\\_nalez\\_u.pdf](https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/prilohy/sbirka_usneseni_a_nalez_u.pdf)>

[22] STEIN, E.: Česko – Slovensko: konflikt, roztržka, rozpad. Praha : Academia, 2000, s. 76.